

**PROF. DR.
ABUZER KENDİGELEN**

**İSTANBUL ÜNİVERSİTESİ HUKUK FAKÜLTESİ
TİCARET HUKUKU ANABİLİM DALI
ÖĞRETİM ÜYESİ**

ÇEK HUKUKU

**GÖZDEN GEÇİRİLMİŞ VE
GÜNCELLEŞTİRİLMİŞ 6. BASI**

İSTANBUL 2021
onikilevha
YAYIN VE GÖRÜMLERİN İZLENİMİNE İZİN VERİLMEYEN HUKUKİ YAYIN

İÇİNDEKİLER

Altıncı Basıya Önsöz	VII
Beşinci Basıya Önsöz	IX
Dördüncü Basıya Önsöz	XIII
İkinci Basıya Önsöz	XV
[Birinci Basıya] Önsöz	XVII
İçindekiler	XIX
Bibliyografya	XXIX
Kısaltmalar	LXXI

Giriş	1
--------------	----------

BİRİNCİ BÖLÜM GENEL OLARAK ÇEK

§ 1. Çekin Tarihî Gelişimi	7
I. Terim ve Tarihçeye İlişkin Tartışmalar	7
II. İlk Çağ: Çekin Öncüleri	8
III. Orta Çağ: Diğer Kambiyo Senetlerinin Gelişimi	9
IV. Yeni Çağ: Ödeme Aracı Olarak Çekin Yaygınlaşması	11
V. Millî Mevzuatlar Dönemi	13
VI. Millî Mevzuatların Yeknesaklaştırılması Dönemi	14
VII. Geline Son Nokta: İki Farklı Sistem	16
VIII. Birleştirme Çabalarına Devam Edilmesi	17
IX. Tarihçeye İlişkin Toplu Değerlendirme	18

§ 2. Çekin İktisadi Yönü	18
I. Öngörülme Amacı ve Bu Amaçtan Sapmalar	18
II. Çek Kullanımının Yararları	20
1. Düzenleyen (keşideci) açısından	20
2. Mali kuruluşlar ve ülke ekonomisi açısından	21
III. Diğer Nakitsiz Ödeme Araçlarıyla Rekabet	23
§ 3. Çeke İlişkin Türk Mevzuatı	26
I. Kanunlar	26
1. Türk Ticaret Kanunu	26
2. Çek Kanunu	32
3. Diğer kanunlar	39
II. Sair Mevzuat	41
§ 4. Çekin Hukuki Niteliği	42
I. Kıymetli Evrak Olması	42
II. Kanunen Emre Yazılı Olması	44
III. Kambiyo Senedi Olması	44
IV. Nitelikli Bir Havale Olması	45
V. Ödeme Aracı Olması	47
VI. Çek Keşidesinin İfa Uğruna Edim Olması	51

İKİNCİ BÖLÜM ÇEKİN DÜZENLENMESİ

§ 5. Ehliyet	55
I. Aktif Çek Ehliyeti	56
II. Pasif Çek Ehliyeti	61

§ 6. Çek Düzenlenmesinin Ön Şartları	67
I. Karşılık	67
II. Çek Anlaşması	71
1. Şekli, tarafları ve kurulması	71
a) Genel olarak	71
b) Muhatabın ÇekK 2/1'e dayalı özel sorumluluğu	74
2. Hukuki niteliği	85
3. Hükümleri	87
III. Karşılık ve/veya Çek Anlaşmasının Bulunmaması	88
§ 7. Çek Düzenlenmesinde Şekil	89
I. Matbu Formları Kullanmanın Zorunlu Olup Olmadığı	89
II. Unsurlar	94
1. Çek kelimesi	95
2. Belirli bir bedelin ödenmesine ilişkin kayıtsız ve şartsız havale	97
3. Muhatap	103
4. Ödeme yeri	107
5. Düzenlenme tarihi ve yeri	109
a) Düzenlenme tarihi	111
b) Düzenlenme yeri	119
6. Düzenleyenin imzası	129
7. Çekin seri numarası ve karekodu	141
III. Unsurların Bulunmaması ve Açık Çek	147
IV. ÇekK'da Öngörülen Özel Düzenleme	153
1. Genel Olarak	153
2. Çek hesabı açılması ve çek defteri verilmesine ilişkin	154

3. Matbu çek yapraklarının kullanılmasında zorunluluğuna ilişkin	156
a) Tacir çeki	158
b) Matbu hamiline yazılı çek	162
4. Tamamlayıcı unsurlara ilişkin	166
V. Çeke Konulabilecek İhtiyari Kayıtlar	171
1. Kanunda öngörülen ihtiyari kayıtlar	171
a) Çekin türüne ilişkin kayıtlar	171
aa) Emre yazılı çek	171
bb) Nama yazılı çek	173
cc) Hamiline yazılı çek	178
b) Ödemeye ilişkin kayıtlar	179
aa) Adres ve ikametgâh kaydı	180
bb) Aynen ödeme kaydı	180
cc) Çizgili çekte ilişkin kayıtlar	180
dd) Hesaben ödeme (mahsup) kaydı	181
c) Ödenmeme hâline yönelik kayıtlar	181
aa) Aval kaydı	181
bb) Protestodan muafiyet kaydı	186
cc) Sorumsuzluk kaydı ve ciro yasağı	187
2. Kanunda öngörülme-yen ihtiyari kayıtlar	187
a) Düzenleyen ile muhatap arasındaki ilişkiye yönelik olarak	188
b) Düzenleyen ile lehtar arasındaki ilişkiye yönelik olarak	188
c) Muhatap ile hamil arasındaki ilişkiye yönelik olarak	197
VI. Çeke Konulamayacak (Yasak) Kayıtlar	198

1. Çekin geçerliliğini etkilemeyen yasak kayıtlar	198
a) Kabul kaydı (ve muhatabın aval beyanı ile cirosu)	198
b) Vade kaydı	201
c) Faiz kaydı	202
d) Düzenleyenin sorumsuzluk kaydı	203
2. Çekin geçerliliğini etkileyen yasak kayıtlar	204
VII. Çekte Suret Yasağı ve Nüsha	205

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM ÇEKİN TEDAVÜLÜ

§ 8. Çekin Tedavüle Çıkarılması	207
§ 9. Çekin Devri	213
I. Genel Olarak	213
II. Nama Yazılı Çekin Devri	214
III. Emre Yazılı Çekin Devri	223
1. Genel olarak emre yazılı çek	223
2. Emre yazılı çekin devri için gerekli işlem: Ciro	226
a) Genel olarak	226
b) Cironun hukuki niteliği ve şekli	227
c) Ciroda kişiler	231
d) Cironun türleri	239
aa) Temlik cirosu	242
bb) Tahsil cirosu	246
e) Cironun yapılabileceği süre	251
f) Cironun hükümleri	257
IV. Hamiline Yazılı Çekin Devri	261

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM
ÇEKİN ÖDENMESİ

§ 10. Çekte “Vade” Sorunu	267
I. Çekin Görüldüğünde Ödeneceği Kuralı (eTK ve TK)	267
II. İleri Keşide Tarihli (Vadeli) Çek Uygulaması	270
III. Uygulamanın Kanun Koyucu Tarafından da Kabulü (ÇekK)	271
§ 11. Ödeme İçin İbraz	278
I. İbraz Yeri	279
1. Muhatap bankaya ibraz	279
2. Takas odasına ibraz	282
II. İbraz Süreleri	286
1. İbraz sürelerinin önemi	286
2. Kanunda öngörülen farklı ibraz süreleri	287
3. İbraz sürelerinin hesaplanması	294
4. İbraz sürelerinin hukuki niteliği	297
5. İbraz sürelerinin geçirilmesinin sonuçları	298
§ 12. Muhatabın Ödeme Yükümlülüğü	300
I. Karşılığın Tamamen veya Kısmen Bulunması Hâlinde	300
II. Karşılığın Tamamen veya Kısmen Bulunmaması Hâlinde	310
§ 13. Çek Karşılığının Ödenmesi	318
I. Muhatap Bankanın İnceleme Yükümlülüğü	318
II. Kimlik Tespiti ve Çekin Ödenme Şekli	322
III. Ödeme Hâlinde Yapılacak İşlemler	325
1. Tam ödeme hâlinde	325
2. Kısmi ödeme hâlinde	326

IV. Karşılığı Bulunmayan Bir Çekin Ödenmesi	330
§ 14. Sahte veya Tahrif Edilmiş Çek	334
§ 15. Çekten Cayma	348
I. Anlamı	350
II. Şartları	350
1. İbraz süresinin geçmiş olması	350
2. Çekin ibraz edilmemesi	352
3. Düzenleyenin cayma beyanında bulunması	353
III. Sonuçları	355

BEŞİNCİ BÖLÜM
ÇEKİN ÖDENMEMESİ VE SONUÇLARI

§ 16. Çekin Ödenmemesi	359
I. Çekin Muhtemel Ödenmeme Nedenleri	359
II. Özel Olarak “Karşılıksız Çek”	360
III. Ödenmeme Durumunun Tespiti	366
§ 17. Karşılıksız Çekin Hukuki Sonuçları	375
I. Başvurma Hakkı	375
1. Başvuru borçluları ve sorumluluğun niteliği	376
a) Başvuru borçluları	376
b) Sorumluluğun niteliği	380
2. Başvurma hakkının şartları	382
3. Başvurma hakkının kapsamı	386
a) Hamil açısından	386
aa) TK 810’a dayalı talepler	386
bb) TK 783/3’e dayalı talepler	389

b) Ödeyen bir başvuru borçlusundan	394
4. Başvurma hakkına ilişkin zamanaşımı süresi	395
II. Başvurma Hakkını Kaybeden Hamilin Durumu	402
1. Genel olarak	402
2. Sebepsiz zenginleşme davası	403
3. Hamilin temel ilişkiye dayanabilmesi	413
4. Karşılığın devri	418
§ 18. Karşılıksız Çekin Cezai Sonuçları	420
I. Cezai Sorumluluğa İlişkin Özel Düzenleme	420
1. ÇekK öncesi dönem (1985'e kadar)	420
2. eÇekK dönemi (1985-2009 arası)	421
3. ÇekK dönemi (2009 sonrası)	425
II. Karşılıksız Çek Suçu	428
1. Genel olarak	428
2. Suçun oluşmasının şartları	431
a) Hukuken geçerli bir çekin varlığı	431
b) Çekin süresinde ibraz edilmesi	433
c) Çekin karşılıksızlık gerekçesiyle ödenmemesi	435
d) Ödenmemenin usulüne uygun olarak tespiti	438
e) Çeki karşılıksız bırakanın kastının bulunması	440
3. Suç için öngörülen ceza	441
4. Suçun faili	447
5. Yargılama usulüne ilişkin özel hükümler	451
a) Şikâyet hakkı ve süresi	451
b) Yetkili ve görevli mahkeme	457
c) Uygulanacak ve uygulanamayacak hükümler	458
d) Etkin pişmanlık ve şikâyetten vazgeçme	459

6. Suç için öngörülen koruma ve güvenlik tedbiri	462
a) Koruma ve güvenlik tedbiri kararının verilmesi	463
b) Koruma ve güvenlik tedbiri kararının kaldırılması	465
c) Koruma ve güvenlik tedbiri kararının sonuçları	466
III. Yasağa Rağmen Çek Düzenleme Suçu	467

ALTINCI BÖLÜM ÖZEL ÇEK TÜRLERİ

§ 19. Çizgili Çek	472
§ 20. Mahsup Çeki	477
§ 21. Teyitli (Bloke) ve Garantili Çek	479
I. Genel Olarak	479
II. Teyitli (Bloke) Çek	481
III. Garantili Çek	491
§ 22. Banka Çeki	495
Kavram İndeksi	499
Madde İndeksi	509
Prof. Dr. Abuzer Kendigelen'in Bilimsel Yayınlarının Listesi	521